1968 m. ištirtieji Pamusio pilkapiai nėra vienalaikiai. Pilkapiai su akmenų vainikais yra ankstyvesni ir siekia V—VII a., kai tuo tarpu kiti pilkapiai, kaip rodo kapų inventorius, yra iš VIII—XII a.

Pilkapiai pagal laidoseną ir įkapes turi daug bendrų bruožų su kitais rytų Lietuvos pilkapiais, ypač Čiobiškio, Širvintų raj., ir Bevandeniškių, Trakų raj. Todėl juos ir skiriame rytų Lietuvos pilkapių grupei.

KATKUŠKIŲ, EIŠIŠKIŲ RAJ., PILKAPIŲ TYRINĖJIMAI 1969 METAIS

EUGENIJA BUTĖNIENĖ

Katkuškių kaimo pilkapiai yra Eišiškių raj., dešiniajame Gaujos krante, apie 13 km į šiaurę nuo Dieveniškių. Pilkapynas yra prie kelio Dailydžiai — Dainavėlė (Dainovka), kairėje jo pusėje, 60—70 m nuo jo.

Pilkapyną sudarė dešimt pilkapių, kurie koncentravosi kolūkiečio S. Kopūsto sodybiniame sklype ir Katkuškių aštuonmetės mokyklos sklype. Vietiniai gyventojai pilkapius vadina „kurhanais", arba „kuronais".

Pilkapiai gana dideli — 8—10 m skersmens ir iki 140 cm aukščio, išsidėstę vienas nuo kito per 4—8 m. Jie buvo labai apaugę lazdynais, o dalis didžiuliais ąžuolais.

Pilkapynas tyrinėtas du kartus. Pirmą kartą — 1951 m. tada buvo iškasti du pilkapiai [1], antrą kartą 1969 m., iškasti penki kiti sveiki pilkapiai [2].

Pilkapių sampilai pilti iš aplinkinių žemių ir akmenų. Akmenys labai dideli ir jų gana daug, ypač pilkapio paviršiuje. Kai kurių, pavyzdžiui, pilkapio Nr. 4, beveik visas sampilas krautas iš stambių akmenų. Toks akmenų sampile gausumas paaiškinamas tuo, kad čia aplinkiniuose laukuose iš viso labai gausu akmenų.

---

[1] Tyrinėjimų ataskaita yra LTSR MA Istorijos instituto Archeologijos sektoriuje. Daiktai yra LTSR Istorijos-etnografijos muziejuje. Inv. Nr. AR 134:2 ir AE 136:1—2.

[2] Tyrinėjimų ataskaita yra LTSR MA Istorijos instituto Archeologijos sektoriuje. Daiktai yra LTSR Istorijos-etnografijos muziejuje.

Vieną pilkapį, vietinių žmonių pasakojimu, prieš kelerius metus sunaikinęs buvęs kolūkio pirminnkas. Šio pilkapio medžiaga neišliko, nes pirmininkas radinius pasiemė.

Visuose pilkapiuose mirusieji laidoti sudeginti. Viename pilkapyje laidota tik po vieną mirusįjį. Mirusieji buvo sudeginti lauže kažkur atokiau nuo pilkapyno. Laužavietėje surinktos sudegusių kaulų liekanos bei apdegusios įkapės buvo laidojamos apie 100—150 cm dydžio duobėse. Duobė, dar prieš supilant pilkapio sampilą, buvo iškasama maždaug 20—30 cm gilumo, o matuojant nuo pilkapio paviršiaus bus 90—150 cm. Kapo duobės piūvis yra negilaus dubens pavidalo.

Kai kuriuose kapuose sudegintų kauliukų buvo labai nedaug (pilk. Nr. 1, 4), o kituose labai gausiai (pilk. Nr. 3) ir atrodo, kad pastaruoju atveju galėtų būti ir du palaidojimai. Pilkapyje Nr. 2 mirusysis buvo labai blogai sudegintas, nes dalis kaulų buvo beveik visai neapdegę arba apdegę dalinai. Šio pilkapio kapas buvo dar netvarkingai apdėtas gana dideliais keliais akmenimis.

Drauge su sudeginto mirusiojo kauliukais iš laužavietės buvo atnešama ir šiek tiek degėsių bei angliukų. Dalis degėsių buvo susimaišę su sampilo žemėmis.

Įkapės buvo dedamos virš sudegusių kaulų ir degėsių. Jų didžioji dalis taip pat apdegusi. Tai rodo, kad jos degė lauže kartu su mirusiuoju. Tik pilkapių Nr. 2 ir 3 dalis įkapių buvo visai ugnies neliestos.

Katkuškių pilkapių, kaip ir visų šio laikotarpio pilkapynų kapai, dirbinių gausumu nepasižymi, nes dalį jų sunaikino ugnis, o kai kurių išlikę fragmentai. Ypač nukentėję žalvariniai papuošalai.

Visuose tyrinėtuose Katkuškių pilkapiuose rastos tik kariui — raiteliui būdingos įkapės.

Viena iš pagrindinių įkapių yra geležinis piautuvas. Piautuvai išlikę gana gerai; jie kiek išlenkti, 29—36 cm ilgio. Kai kurių piautuvų ašmenys su dantukais (pilk. Nr. 3, 4).

Antra visiems pilkapiams būdinga įkapė — tai geležiniai žąslai. Pilkapiuose Nr. 3, 4 žąslai buvo su skersiniais galuose. Pilkapyje Nr. 1 rasti trinariai žąslai.

Pilkapyje Nr. 4 kamanos buvusios puoštos žalvarinėmis 8 cm skersmens plokštelėmis. Jos nežymiai ir per vi-

durį buvo pritvirtintos nitu. Labai panašiai puoštas ka manas turime iš Kriemalos, Kauno raj., kapinyno.

Pilkapio Nr. 4 kape rastos ir dvi geležinės balno kil pos. Kilpos pusiau ovalo formos, tiesia pamina. Abi bal no kilpos nevienodo dydžio, vienos aukštis — 18,3 cm antros — 20,8 cm, vienos paminos ilgis — 9 cm, o ant ros — 12,3 cm.

Keliuose pilkapiuose rasta geležinių diržų sagčių. Sag tys pailgo keturkampio formos, profiliuotais šonais ir prie kine dalimi. Pilkapio Nr. 1 kape rasta ir nedidelė žalva rinė sagtelė. Ji keturkampė, pailga, sulenkta iš storokos skardelės, dydis — 2,9×1,2 cm.

Tik viename pilkapio Nr. 1 degintiniame kape rasta geležinė pasaginė segė cilindriniais galais. Segė apvalios vielos lankeliu, apdegusi, smarkiai deformuota, liežuvė lis neišlikęs.

Sprendžiant iš Kaktuškių pilkapiuose rastų dirbinių ir iš pačių pilkapių konstrukcijos, tyrinėti pilkapiai da tuotini IX—XII a. Laidosena jie būdingi to laikotarpio rytų Lietuvos laidojimo paminklai. Tačiau pilkapių struk tūra — gausus akmenų naudojimas pilkapio sampilui — šiuos pilkapius kiek išskiria iš gretimų tyrinėtų pilka pynų. Pavyzdžiui, 1952 m. gretimai kasinėti Stakų kaimo pilkapiai, kuriuose rasta sudegintų kaulų fragmentų ir piautuvų bei žirgo aprangos daiktų, buvo supilti iš smė lio, be jokių akmenų. Panašūs buvo ir vienalaikiai Didžiu lių pilkapiai su panašiais radiniais.

JUDINIO PILKAPYNO, ANYKŠČIŲ RAJ., KASINĖJIMAI 1969 METAIS

BRONĖ TAUTAVIČIENĖ

Apie 0,5 km žemiau Kavarsko į Šventąją įteka nedi delis Judinio upelis, o apie 0,5 km nuo Šventosios kairiojo kranto abiejuose šio upelio krantuose miške yra gana stambios pilkapių grupės. Vienoje ir kitoje grupėje yra po 70—80 pilkapių.

Kairiajame Judinio krante esanti pilkapių grupė apima 400×100 m plotą. Pilkapių sampilai yra įvairaus dydžio. Jų skersmuo svyruoja nuo kelių iki keliolikos metrų,